Efnafræðifélag Íslands
The Icelandic Chemical Society

Félag raungreinakennara

6. Almenna landskeppnin í efnafræði

fyrir nemendur framhaldsskóla

Miðvikudag 21. febrúar 2007
kl: 8-10 (120 mín.)

Sparisjóðir Reykjavíkur og nágrennis
Actavis hf
Ensímtækni ehf **Tandur hf** **Málning ehf**

6. Almenna landskeppnin í efnafræði

21. febrúar 2007, kl. 8:00 - 10:00 (120 mín)

Nafn: _____

Kennitala: _____

Sími: _____

Tölvupóstfang: _____

Heimili: _____

_____

Skóli: _____

Braut/áfangi: _____

Námsár: 1. ár 2. ár 3. ár 4. ár

Almennar leiðbeiningar

1. Opnið ekki spurningaheftin fyrr en ykkur er sagt að gera það.
2. Spurningarnar eru alls 21 og eru á 15 tölusettum blaðsíðum, auk forsíðu. Athugið að svo sé.
3. Spurningunum er skipt í þrennt; 10 þriggja stiga fjölvalsspurningar, 8 fimm stiga spurningar og 3 stærri spurningar sem gefa tíu stig hver. Heildarstigafjöldi spurninganna er því 100.
4. Ekki er gert ráð fyrir að allir geti svarað öllum spurningunum. Þó þið getið ekki svarað nema hluta spurninganna, þarf það ekki að þýða að þið standið ykkur ekki vel. Sumar spurningarnar eru mjög erfiðar.
5. Einu leyfilegu hjálpargögnin eru óforritanlegar reiknivélar og næsta blaðsíða, en á henni eru formúlur, fastar og lotukerfið.
6. Í fjölvalsspurningunum skal setja kross í viðeigandi kassa, en í öðrum spurningum skal svarið skrifað fyrir neðan spurninguna. Ef plássið er ekki nægjanlegt, skal skrifa aftan á blaðsíðuna fyrir framan og merkja greinilega um hvaða lið er að ræða. Ekki verður farið yfir laus blöð sem kunna að fylgja verkefninu.
7. Sumar spurningarnar eru í nokkrum liðum. Ef einhverjum lið er svarað rangt og svarið notað í síðari liðum verður ekki dregið frá í seinni liðunum svo framarlega sem útreikningarnir eru réttir.

Helstu formúlur og fastar

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S \qquad \Delta G^\circ = \Delta H^\circ - T\Delta S^\circ \qquad \Delta G = \Delta G^\circ + RT\ln Q$$

$$\Delta x = \sum_{mynd} x - \sum_{hvarf} x \qquad p = \textstyle\sum_i p_i \qquad [\mathrm{H_3O^+}] = \frac{K_a}{2}\left(-1 + \sqrt{1 + \frac{4C_0}{K_a}}\right)$$

$$k = Ae^{\frac{E_a}{RT}} \qquad E = E^\circ - \tfrac{RT}{nF}\ln Q \qquad pH = pK_a + \log\frac{[A^-]}{[HA]}$$

$$\Delta G^\circ = -RT\ln K \qquad q = C\Delta T \qquad PV = nRT$$

$$pH = -\log[\mathrm{H_3O^+}] \qquad pK_a = -\log K_a \qquad E = \frac{hc}{\lambda}$$

$$N_A = 6,0223\cdot 10^{23}\mathrm{mól}^{-1} \qquad F = 96485\tfrac{\mathrm{J}}{\mathrm{V\cdot mól}} \qquad 1\mathrm{bar} = 10^5\mathrm{Pa} = 0,9869\mathrm{atm}$$

$$1\mathrm{atm} = 760\mathrm{torr} \qquad K_w = 1,00\cdot 10^{-14} \qquad R = 8,3144\frac{\mathrm{J}}{\mathrm{K\cdot mól}} = 0,08206\frac{\mathrm{L\cdot atm}}{\mathrm{K\cdot mól}}$$

$$h = 6,626\cdot 10^{-34}\mathrm{J\cdot s} \qquad c = 3\cdot 10^8\mathrm{m/s} \qquad 1\text{ kaloría} = 4,184\mathrm{J}$$

Lotukerfið

1 **H** Hydrogen 1.00794																	2 **He** Helium 4.003
3 **Li** Lithium 6.941	4 **Be** Beryllium 9.012182											5 **B** Boron 10.811	6 **C** Carbon 12.0107	7 **N** Nitrogen 14.00674	8 **O** Oxygen 15.9994	9 **F** Fluorine 18.9984032	10 **Ne** Neon 20.1797
11 **Na** Sodium 22.989770	12 **Mg** Magnesium 24.3050											13 **Al** Aluminum 26.981538	14 **Si** Silicon 28.0855	15 **P** Phosphorus 30.973761	16 **S** Sulfur 32.066	17 **Cl** Chlorine 35.4527	18 **Ar** Argon 39.948
19 **K** Potassium 39.0983	20 **Ca** Calcium 40.078	21 **Sc** Scandium 44.955910	22 **Ti** Titanium 47.867	23 **V** Vanadium 50.9415	24 **Cr** Chromium 51.9961	25 **Mn** Manganese 54.938049	26 **Fe** Iron 55.845	27 **Co** Cobalt 58.933200	28 **Ni** Nickel 58.6934	29 **Cu** Copper 63.546	30 **Zn** Zinc 65.39	31 **Ga** Gallium 69.723	32 **Ge** Germanium 72.61	33 **As** Arsenic 74.92160	34 **Se** Selenium 78.96	35 **Br** Bromine 79.904	36 **Kr** Krypton 83.80
37 **Rb** Rubidium 85.4678	38 **Sr** Strontium 87.62	39 **Y** Yttrium 88.90585	40 **Zr** Zirconium 91.224	41 **Nb** Niobium 92.90638	42 **Mo** Molybdenum 95.94	43 **Tc** Technetium (98)	44 **Ru** Ruthenium 101.07	45 **Rh** Rhodium 102.90550	46 **Pd** Palladium 106.42	47 **Ag** Silver 107.8682	48 **Cd** Cadmium 112.411	49 **In** Indium 114.818	50 **Sn** Tin 118.710	51 **Sb** Antimony 121.760	52 **Te** Tellurium 127.60	53 **I** Iodine 126.90447	54 **Xe** Xenon 131.29
55 **Cs** Cesium 132.90545	56 **Ba** Barium 137.327	57 **La** Lanthanum 138.9055	72 **Hf** Hafnium 178.49	73 **Ta** Tantalum 180.9479	74 **W** Tungsten 183.84	75 **Re** Rhenium 186.207	76 **Os** Osmium 190.23	77 **Ir** Iridium 192.217	78 **Pt** Platinum 195.078	79 **Au** Gold 196.96655	80 **Hg** Mercury 200.59	81 **Tl** Thallium 204.3833	82 **Pb** Lead 207.2	83 **Bi** Bismuth 208.98038	84 **Po** Polonium (209)	85 **At** Astatine (210)	86 **Rn** Radon (222)
87 **Fr** Francium (223)	88 **Ra** Radium (226)	89 **Ac** Actinium (227)	104 **Rf** Rutherfordium (261)	105 **Db** Dubnium (262)	106 **Sg** Seaborgium (263)	107 **Bh** Bohrium (262)	108 **Hs** Hassium (265)	109 **Mt** Meitnerium (266)	110 (269)	111 (272)	112 (277)	113	114				

58 **Ce** Cerium 140.116	59 **Pr** Praseodymium 140.90765	60 **Nd** Neodymium 144.24	61 **Pm** Promethium (145)	62 **Sm** Samarium 150.36	63 **Eu** Europium 151.964	64 **Gd** Gadolinium 157.25	65 **Tb** Terbium 158.92534	66 **Dy** Dysprosium 162.50	67 **Ho** Holmium 164.93032	68 **Er** Erbium 167.26	69 **Tm** Thulium 168.93421	70 **Yb** Ytterbium 173.04	71 **Lu** Lutetium 174.967
90 **Th** Thorium 232.0381	91 **Pa** Protactinium 231.03588	92 **U** Uranium 238.0289	93 **Np** Neptunium (237)	94 **Pu** Plutonium (244)	95 **Am** Americium (243)	96 **Cm** Curium (247)	97 **Bk** Berkelium (247)	98 **Cf** Californium (251)	99 **Es** Einsteinium (252)	100 **Fm** Fermium (257)	101 **Md** Mendelevium (258)	102 **No** Nobelium (259)	103 **Lr** Lawrencium (262)

I. hluti - Þriggja stiga spurningar

1. dæmi

Hver verður summa allra stuðla þegar búið er að stilla eftirfarandi efnajöfnu?

$$___FrOH + ___H_3PO_4 \longrightarrow ___Fr_3PO_4 + ___H_2O$$

Athugið að 1 er líka stuðull.

- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ 9

2. dæmi

Hver er bylgjulengd ljóseindar sem hefur orkuna $7,22 \cdot 10^{-20}$ kaloríur?

- ☐ 65,8 nm
- ☐ 2753 nm
- ☐ 658 nm
- ☐ 622 nm

3. dæmi

Hvað heitir þetta efni?

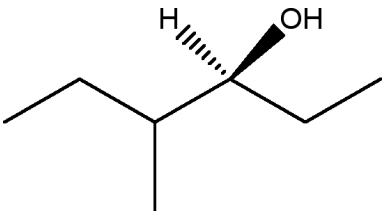

- ☐ 4-methyl-3-hexanol
- ☐ 3-methyl-4-hexanol
- ☐ 2-ethyl-3-hexanol
- ☐ 2-ethyl-3-pentanol

4. dæmi

Skoðið eftirfarandi kjarnahvarf:

$$\gamma + {}^{212}_{84}\mathrm{Po} \longrightarrow {}^{208}_{82}\mathrm{Pb} + {}^{4}_{2}\mathrm{He}$$

Hvers lags eindir innihalda γ-geislar?

- ☐ rafeindir
- ☐ róteindir
- ☐ nifteindir
- ☐ ekkert af ofantöldu

5. dæmi

Reiknið Gibbs-fríu orkuna fyrir hvarfið. Er hvarfið sjálfgengt?

$$2\ \mathrm{MgO}_{(s)} \longrightarrow 2\ \mathrm{Mg}_{(s)} + \mathrm{O}_{2(g)}$$
$$\Delta G_f^\circ(\mathrm{MgO}) = -569,6\ {}^{\mathrm{kJ}}/_{\mathrm{mól}}$$

- ☐ $-569,6$ kJ/mól, já
- ☐ 1139 kJ/mól, já
- ☐ $569,6$ kJ/mól, já
- ☐ 1139 kJ/mól, nei

6. dæmi

Tin(IV)klóríð hefur eðlismassann (þéttnina) 2,20 ${}^{\mathrm{g}}/_{\mathrm{cm}^3}$. Hversu mörg mól tin(IV)klóríðs er að finna í 0,82 lítrum af efninu?

- ☐ 11,7 mól
- ☐ 6,92 mól
- ☐ 1,80 mól
- ☐ 5,44 mól

7. dæmi

Magnesíumflúoríð (MgF_2) hefur jónamargfeldið $K_{sp} = 7,26 \cdot 10^{-9}$. Hversu mörg grömm af magnesíumflúoríði leysast í 620 ml af vatni?

- ☐ 0,076 g
- ☐ 0,121 g
- ☐ 0,047 g
- ☐ 0,075 g

8. dæmi

Hvers kyns efni er á myndinni hér að neðan samkvæmt IUPAC nafngiftareglum?

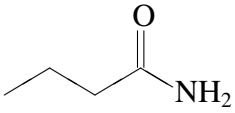

- ☐ Amín
- ☐ Amínóester
- ☐ Amíð
- ☐ Karbónýlamín

9. dæmi

Merkið við rétta rafeindahýsingu Rhodiums(II) (Rh^{2+}).

- ☐ $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 4s^2 4d^{10} 4p^6 5s^2 5d^5$
- ☐ $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 4s^2 3d^{10} 4p^6 5s^2 4d^7$
- ☐ $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 4s^2 3d^{10} 4p^6 5s^2 4d^5$
- ☐ $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 4s^2 4d^{10} 4p^6 5s^2 5d^7$

10. dæmi

E/Z kerfið í lífrænni efnafræði gefur til kynna, líkt og cis/trans, hver rúmefnafræði efna er. Munurinn er sá að um er að ræða flokkun á mikilvægi hópa, því um fleiri en 1 hóp er að ræða. E er þannig „trans“ ef mikilvægustu hóparnir eru mótlægir, en Z ef þeir eru „cis“ . Flokkaðu efnin í E eða Z:

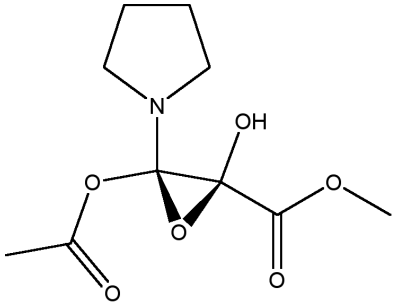

(1)

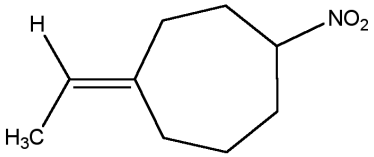

(2)

- ☐ Efni 1 er E, en 2 er Z
- ☐ Bæði efnin eru Z
- ☐ Bæði efnin eru E
- ☐ 1 er Z, en 2 er E

II. hluti - Fimm stiga spurningar

11. dæmi

Hver er eðlismassi CO_2 við 0,990 atm og 55°C?

- [ ] 0,02 g/L
- [ ] 1,62 g/L
- [ ] 9,65 g/L
- [ ] 0,22 g/L

12. dæmi

Gerum ráð fyrir að N_2 og O_2 séu kjörgös. Blöndu af þessum gösum var komið fyrir í 15 lítra íláti við 25°C. Heildarþrýstingur í ílátinu mældist $P_{total} = 1387,34$ hPa. Vitað er að 16 g eru af köfnunarefni í ílátinu og hlutþrýstingur þess er $P_{N_2} = 943,40$ hPa. Hversu mörg grömm eru af súrefnisgasi?

- [ ] 8,6 g
- [ ] 0,56 g
- [ ] 9,4 g
- [ ] 302 g

13. dæmi

pK_A gildi maurasýru (formic acid) er 3,75. Hvert er nákvæmt pH-gildi lausnar, sem hefur náð jafnvægi, ef hún í upphafi samanstóð af 37 ml af 0,3M HCOOH og út í hana var bætt 251,63 mg af HCOONa? (Vísbending: Gerið ráð fyrir hverfandi rúmmáli saltsins.)

- [ ] 3,27
- [ ] 2,14
- [ ] 0,52
- [ ] 2,23

14. dæmi

Hversu mikla orku þarf til að hita 421 g af vatni úr 0 °C í 125 °C?
Eðlisvarmi vatns: $c_{vatn} = 4,184 \frac{\text{J}}{\text{g°C}}$
Eðlisvarmi gufu: $c_{gufa} = 1,99 \frac{\text{J}}{\text{g°C}}$
$\Delta H_{vap} = 40,79 \frac{\text{kJ}}{\text{mól}}$

- ☐ 1129 kJ
- ☐ 17,37 MJ
- ☐ 1173 kJ
- ☐ 1150 kJ

15. dæmi

Ascorbic sýra hefur eftirfarandi massahlutföll atóma. Finnið reynsluformúlu efnisins.

- ☐ $C_3H_4O_3$
- ☐ $C_{3,407}H_{4,540}O_{3,406}$
- ☐ $C_3H_4O_2$
- ☐ $C_2H_4O_3$

Atóm	%massi
C	40,92
H	4,58
O	54,50

16. dæmi

Lewis sýrur og basar eru skilgreind út frá rafeindaþéttleika þeirra. Efni sem eru rafeindasnauð (sbr. oktet-reglu) eru Lewis-sýrur. Að sama skapi eru rafeindarík efni Lewis-basar. Skilgreindu Lewis-sýru og Lewis-basa í eftirfarandi efnahvarfi:

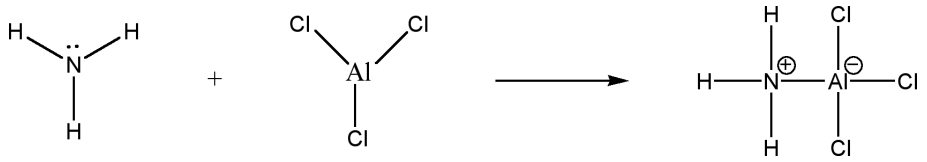

- ☐ NH_3 er sýran, $AlCl_3$ er basinn
- ☐ NH_3 er basinn, $AlCl_3$ er sýran
- ☐ NH_3 og $AlCl_3$ eru sýrur, $H_3N^{+-}AlCl_3$ er tvígildur basi
- ☐ Þetta er ekki sýru-basa hvarf og þar af leiðandi eru ofangreind svör öll röng

17. dæmi

Eins og allir vita er hringlaga form sykra stöðugra en línulega formið. Hvarfið sem myndar hemiacetal hringformsins gengur hratt og örugglega fyrir sig á eftirfarandi hátt (kolefnin eru númeruð til auðkenningar):

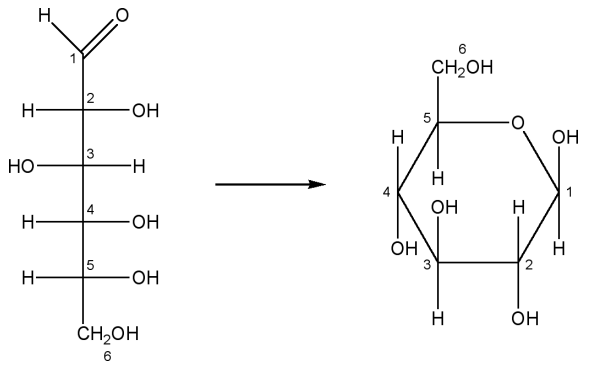

D-glúkósi β-D-glúkópýranósi

Nýtið þessa þekkingu til þess að spá fyrir um hringmynd β-D-galaktópýranósa:

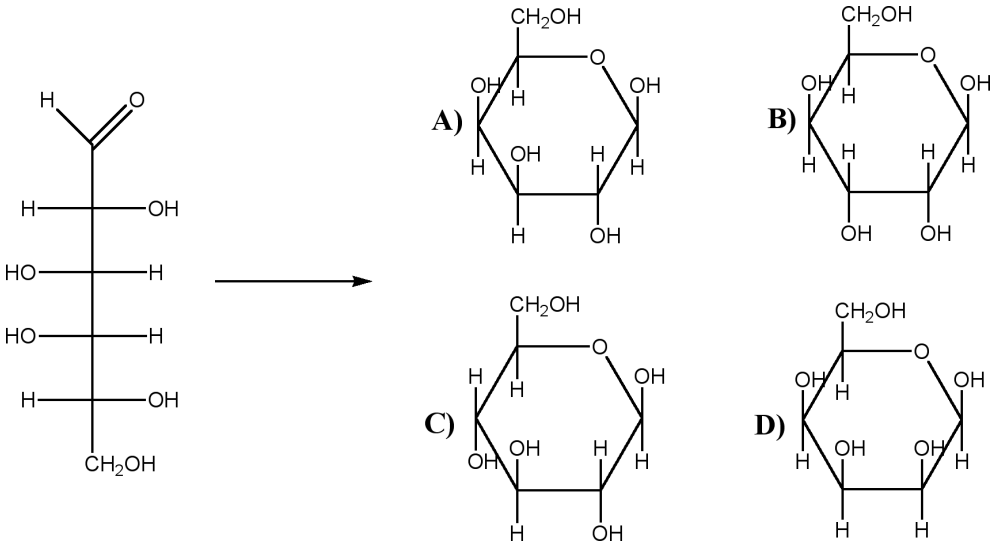

D-galaktósi

- ☐ A
- ☐ B
- ☐ C
- ☐ D

18. dæmi

Í 1 líters þrýstiþolinni flösku er komið fyrir 500 ml af vatni við 25 °C. Flaskan þolir þrýsting allt upp að 50 loftþyngdum. Nú er bút af kalíummálmi bætt í flöskuna og hún innsigluð í snatri. Þegar kalíummálmurinn kemst í snertingu við vatnið verður eftirfarandi hvarf:

$$___K + ___H_2O \longrightarrow ___KOH + ___H_2$$

Stilltu efnajöfnuna og reiknaðu því næst út hvert er minnsta magn kalíummálms sem dugar til að sprengja flöskuna. Gerðu ráð fyrir að kalíumið hafi hverfandi rúmmál og að engin rúmmálsbreyting verði á vatninu við hvarfið. Hafðu einnig í huga að áður en kalíuminu er bætt í flöskuna er þrýstingurinn í henni jafn þrýstingi andrúmsloftsins (1 atm).

- ☐ 78,2 g
- ☐ 39,1 g
- ☐ 79,9 g
- ☐ 153,3 g

III. hluti - Tíu stiga spurningar

19. dæmi

Ein leið til að að mæla brennsluvarma efnis er að nota búnað sem kallast kalorímetrísk bomba. Bomban er lítið hylki úr stáli sem hægt er að loka mjög tryggilega. Í hylkinu er komið fyrir töflu með vel þekktan massa af efninu sem á að mæla, ásamt þekktum massa af vír sem notaður er til að kveikja í sýninu með rafneista. Að þessu loknu er bombunni lokað tryggilega og súrefni því næst dælt inní hana upp að þrýstingi sem nemur um 2,4atm.

Bombunni er nú komið fyrir í vatnsbaði með þekkta varmarýmd og kveikt í sýninu. Með því að skrá hitabreytingu vatnsbaðsins má nú reikna brennsluvarmann. Gæta þarf þess að þekkja hversu mikið af kveikjuvírnum brann, því bruni vírsins leggur einnig til hitahækkunar í baðinu.

Áður en hægt er að nota kalorímetríska bombu þarf að þekkja varmarýmd hennar. Af þessum sökum er byrjað á að brenna sýni af efni með vel þekktan brennsluvarma og niðurstöður notaðar til að meta varmarýmd bombunnar.

Orkunni sem losnar þegar kveikt er í bombunni má lýsa með jöfnunni

$$\Delta U = \Delta U_{syni} + \Delta U_{vir} = (C_v^{vatn} + C_v^{bomba})\Delta T$$

þar sem U táknar orku, C_v varmarýmd og T hitastig. Samhengið milli brennsluvarma sýnisins og orkunnar er svo

$$\Delta H^\circ_{syni} = -\Delta U^\circ_{syni} + R \cdot T_{0,63} \cdot \Delta n_g$$

$$\Delta U^\circ = \frac{\Delta U}{n}$$

þar sem R er gasfastinn, $T_{0,63}$ hitastigið við 63% hitabreytingarinnar (í einingunni Kelvin) og Δn_g breytingin á fjölda móla í gasfasa við brunann.

Eftirtaldar stærðir eru þekktar:

$$\Delta U^\circ_{benzosyra} = 3.225,22\ {}^{kJ}/_{mol} \quad M_{W_{benzosyra}} = 122,12\ {}^{g}/_{mol}$$

$$\Delta U^\circ_{vir} = 268,38\ {}^{kJ}/_{mol} \quad M_{W_{vir}} = 40,08\ {}^{g}/_{mol}$$

$$c_{vatn} = 4,185\ {}^{J}/_{g \cdot K}$$

Í töflunni hér að neðan eru niðurstöður úr tveimur mælingum með kalorímetískri bombu. Stærðin m_{vir} táknar massa þess vírs sem að brann, aðrar stærðir skýra sig sjálfar.

	m_{syni}	m_{vir}	m_{vatn}	$T_{upphafs}$	T_{loka}
benzósýra	$0,0655g$	$0,0102g$	$466,0g$	$19,45°C$	$20,24°C$
naphtalen	$0,0431g$	$0,0116g$	$466,0g$	$21,30°C$	$22,10°C$

a) Hver er varmarýmd bombunnar?

b) Bruni naphtalens er samkvæmt hvarfinu:

$$C_{10}H_{8(s)} + 12\ O_{2(g)} \longrightarrow 10\ CO_{2(g)} + 4\ H_2O_{(l)}$$

Hver er brennsluvarmi naphtalens?

20. dæmi

Hægt er að mynda alkóhól úr karboxyl-sýrum á tiltölulega mildan hátt með því að nota bóran (BH_3). Millistigsefni er þá blandað anhýdríð. Sjá hvarfgang hér að neðan:

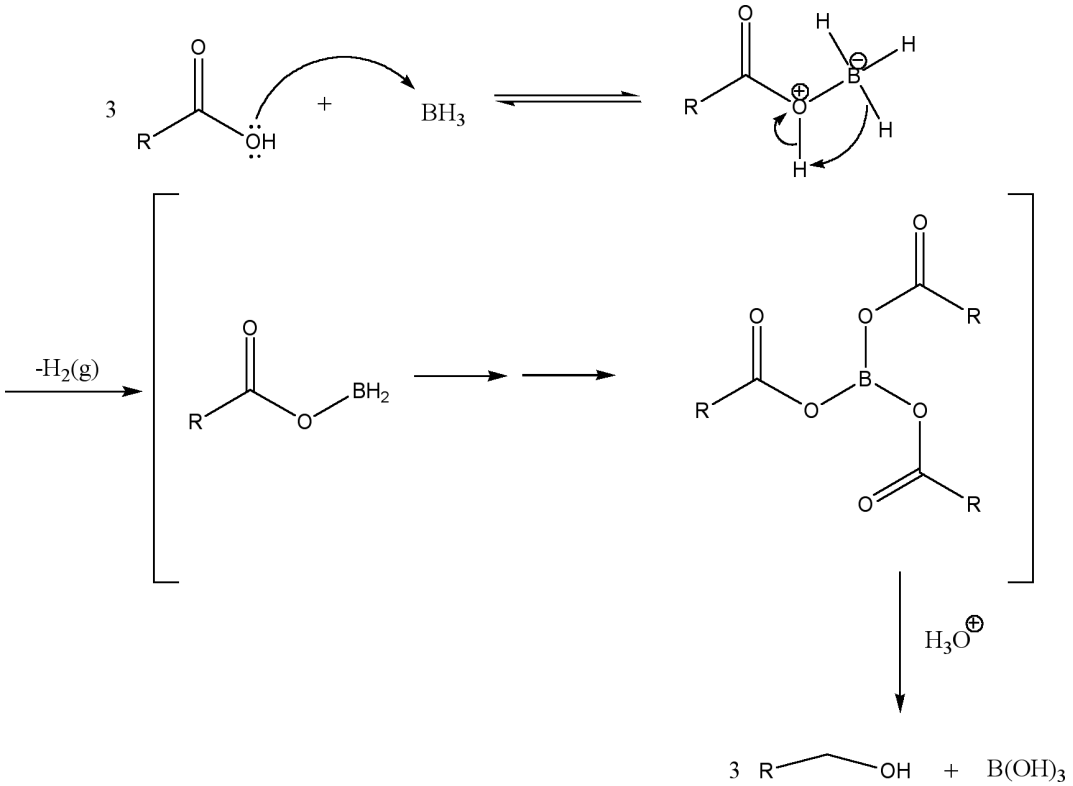

a) Teiknaðu upp hvarfgang fyrir myndun blandaðs anhýdríðs (þ.e. teiknaðu það sem vantar í hornklofann) miðað við að þú byrjar með bóran og própan sýru (CH_3CH_2COOH).

NMR (Nuclear Magnetic Resonance) er eitt af öflugustu tækjum sem lífrænir efnafræðingar hafa í sínu vopnabúri. Það er mikið notað til þess að finna byggingu efnis sem er verið að smíða eða greina. Mest eru notuð svokölluð ^{1}H-NMR róf en þau virka þannig að hver prótóna í efninu skilar merki sem síðan er hægt að lesa úr.

Eitt af því sem gerir NMR-tæknina að svona öflugu tóli, er að vetnisatómin „sjá hvert annað“ . Sem sagt, ef það er eitt vetnisatóm á einu kolefni og eitt á því næsta, kúpla þau saman. Þetta leiðir af sér að hvor prótóna, gefur frá sér 2 toppa á NMR-rófi, þ.e.a.s. topparnir í merki prótónunnar eru einum fleiri en fjöldi „nágrannaprótóna“ . Þetta kallast (n+1)-reglan. Ef tvær prótónur eru jafngildar (í sams konar kemísku umhverfi) leggjast merkin frá þeim saman og flatarmál toppanna eykst.

Til skýringar má sjá dæmi á myndinni hér að neðan. Þar eru 6 jafngildar prótónur sem sjá 1 prótónu á næsta kolefni við sig (í öðru umhverfi), þ.a.l. koma 2 toppar fyrir prótónurnar 6 (1+1 = 2). Eina vetnisatómið í miðjunni sér aftur á móti 6 prótónur í kringum sig og koma því 7 toppar fyrir það (6+1 = 7). Ef vetnisatóm eru á kolefni sem er við hliðina á rafneikvæðu atómi, dragast topparnir lengra til vinstri á myndinni eins og staka prótónan gerir hér fyrir tilstilli bróms.

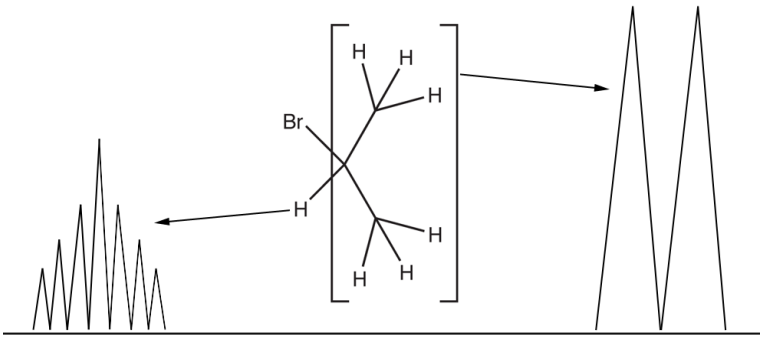

b) Notaðu þessa vitneskju til að gera rissmynd af því hvernig ^{1}H-NMR-róf anhýdríðsins í **a)** myndi líta út.

21. dæmi

Stöðuorku tvíatóma sameindar má lýsa með orkubrunni líkt og sjá má á myndinni hér að neðan. Lárétti ásinn táknar lengd á milli atómanna en sá lóðrétti orku. Inn á myndina er búið að merkja tengjalengd sameindarinnar, r_b, og núllpunktsorkuna, E_0. Tengiorka sameindarinnar er $E_b = -E_0$. Þegar fjarlægðin á milli atómanna verður næg, hætta þau að hafa áhrif hvert á annað og teljast því stök atóm (ekki sameind).

Efri orkuferillinn táknar sömu sameind, en nú í örvuðu ástandi. Eins og sjá má hefur tengjalengdin og orkuhæðin breyst. Oft er hástæð stjarna notuð til að tákna örvað ástand, sbr. IBr*.

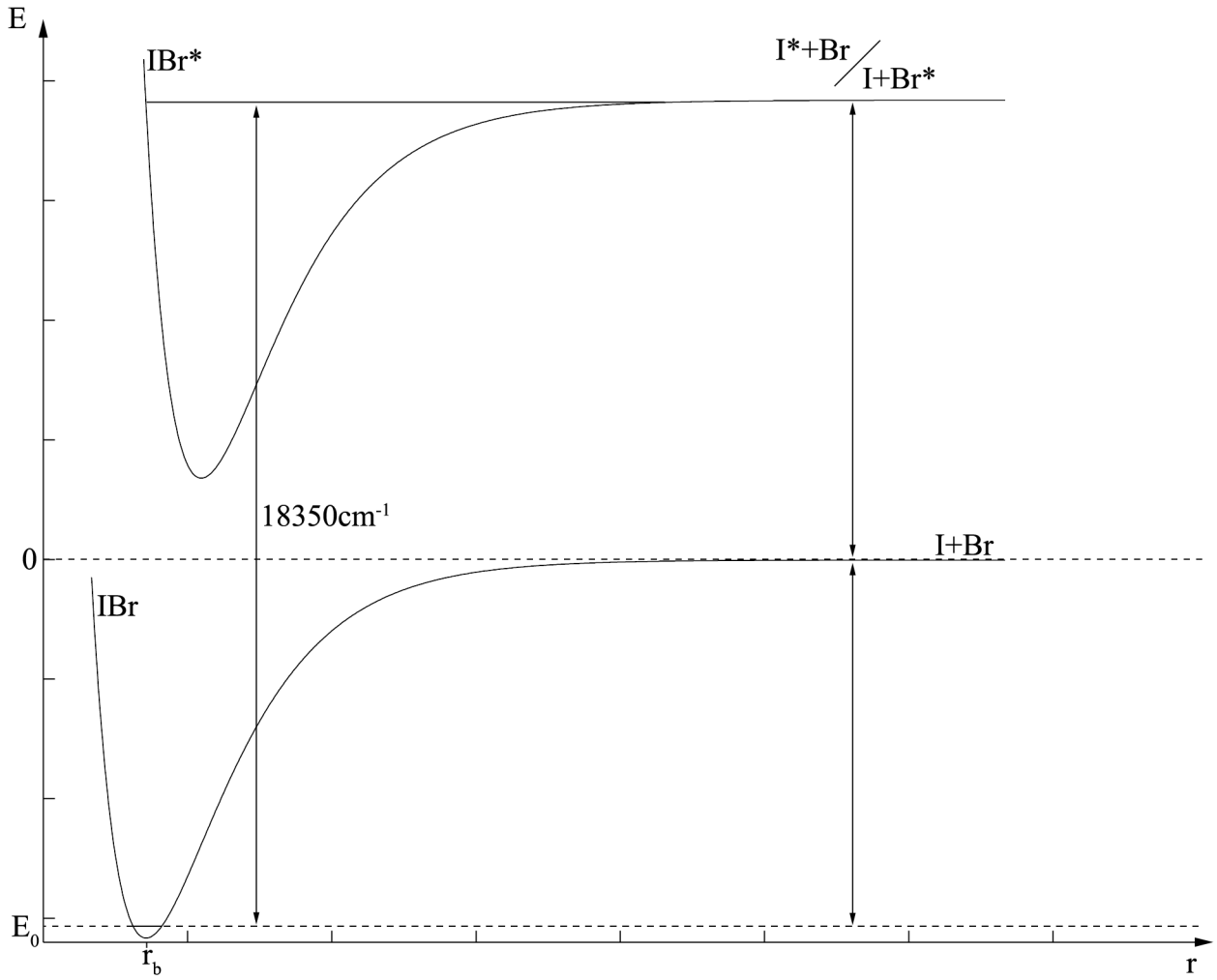

Á minni myndinni sjáum við örvun joðatóms annars vegar og brómatóms hins vegar. Athugið að í raun er cm^{-1} orkueining, líkt og J.

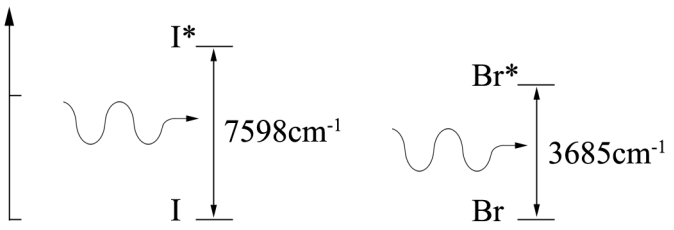

a) Notið upplýsingarnar hér að ofan til að reikna tvö möguleg gildi á tengiorku IBr sameindarinnar.

b) Hér að neðan gefur að líta upplýsingar um tengiorku I_2 og Br_2 auk enthalpíu IBr.

ΔH_{IBr} = 41 kJ/mól
D(I-I) = 151 kJ/mól
D(Br-Br) = 193 kJ/mól

Notið þessar upplýsingar til að meta hvor niðurstaðan úr **a)** er réttari.